

10. Лихова С. Про визначення поняття «правоохоронні органи» / С. Лихова // Радянське право. – 1984. – № 11. – С. 74–76.
11. Мельник М. І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність : навч. посіб. / М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – К. : [б. в.], 2002. – С. 19.
12. Організація судових та правоохоронних органів : підручник / за ред. І. Є. Марочкина, Н. В. Сібільової. – Х. : Одісей, 2007. – 528 с.
13. Півненко В. Правоохоронна система України: визначення і функціонування / В. Півненко // Вісн. прокуратури. – 2003. – № 2. – С. 39–45.
14. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 26.06.1992 р. (зі змінами від 03.12.1997 р.) «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-92>.
15. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посіб. / за ред. Я. Кондратьєва. – К. : [б. в.], 2002. – С. 6–8.
16. Судебные и правоохранительные органы Украины : учебник / под. ред. А. М. Бандурки. – Харьков : [б. и.], 1999. – С. 6–8.

Копетюк Н. Нормативно-правовые аспекты правоохранительного органа и правоохранительной деятельности. В статье анализируется нормативно-правовое определение правоохранительного органа и правоохранительной деятельности, оптимизация которой является важнейшей задачей любого правового государства. На данное время в правовой литературе имеют место несколько точек зрения, касающихся понимания понятия «правоохранительный орган» и «правоохранительная деятельность». Анализируется юридическая литература относительно определения признаков правоохранительной деятельности, которая осуществляется от имени и по поручению государства соответствующими уполномоченными на это служебными лицами и органами и реализуется в сфере обоюдных правоотношений между гражданами и государством посредством своих специальных институтов – правоохранительных органов.

Ключевые слова: правоохранительный орган, правоохранительные и правозащитные функции, правоохранительная деятельность.

Kopetyuk M. Normative Legal Aspects of Law Enforcement Authority and Law-Enforcement Activity. The article focuses on the normative legal decision of law enforcement authority and law-enforcement activity which optimization is the major task of any legal state. Nowadays in legal literature there are few points of view concerning the comprehension of the concept «law enforcement authority» and «law-enforcement activity».

Legal literature is analysed in relation to the decision of signs of law-enforcement activity that comes true from the name and on the instructions of the state by the corresponding authorized agents on it by official persons and bodies and realized in the field of mutual legal relationships between citizens and state, by means of the special institutes - law enforcement authorities.

Key words: Law enforcement authorities, law functions, protective bodies functions, law enforcement activity.

УДК 343.85

І. Копотун

Види, джерела й способи отримання інформації для оцінки оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі

У статті досліджено види, джерела й способи отримання інформації для оцінки оперативної обстановки в кримінально-виконавчих установах. Обґрунтовано класифікацію оперативної інформації на види за змістом та наслідками, серед яких основними є інформація про: 1) зміни, що відбуваються в кількісному складі засуджених; 2) криміногенну характеристику засуджених; 3) кримінальну ситуацію у виправній колонії; 4) вилучені предмети; 5) міжособистісні конфлікти в середовищі засуджених. Володіння такими даними дає змогу прогнозувати криміногенну ситуацію в середовищі засуджених.

Ключові слова: оперативна обстановка, кримінально-виконавчі установи, криміногенна ситуація.

© Копотун І., 2013

Постановка наукової проблеми та її значення. Для забезпечення ефективної діяльності кримінально-виконавчих установ важливе значення має реалізація структурними підрозділами запобіжної функції, що не уявляється можливим без знання та врахування факторів, що впливають на стан оперативної обстановки [1, с. 5].

Як свідчать статистичні дані ДПтС України, протягом 2002 р. в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах засудженими та особами, узятими під варту, учинено 407 злочинів, 2003 р. – 377, 2004 р. – 324, 2005 р. – 385, 2006 р. – 408, 2007 р. – 489, 2008 р. – 536, 2009 р. – 446, 2010 р. – 424, 2011 р. – 465, у 2012 р. вчинено 576 злочинів, що на 23,9 % більше від показника попереднього року [2].

Організаційний механізм аналізу й оцінки оперативної ситуації в кримінально-виконавчій установі повинен мати наукову основу. Форми та методи організації оцінки оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі різноманітні, її здійснення інколи має стихійну, безсистемну основу. Як правило, функціональний механізм дослідження стану криминогенної ситуації в середовищі засуджених реалізується у випадках надзвичайних обставин, учинення кримінально карних діянь, дій засуджених, що дезорганізують кримінально-виконавчу діяльність.

Керівники й співробітники кримінально-виконавчих установ повинні бути професійно підготовлені та орієнтовані на те, що до організації виявлення проблем, які негативно впливають на стан оперативної обстановки, має застосовуватися науковий підхід. У зв'язку з цим необхідне створення організаційної системи її аналізу й оцінки, у якій особливе місце займає визначення видів, джерел і способів отримання інформації, що має значення для організації аналізу та оцінки оперативної інформації.

Питанням дослідження оперативної обстановки в органах й установах виконання покарань не приділено належної уваги в науковій літературі. Більшість досліджень, проведених такими вченими, як Н. І. Брезгін [3], К. К. Горяїнов [4], А. П. Іпакян [5], І. І. Лигалов [1] та В. Г. Самойлов, стосувались або органів внутрішніх справ, або діяльності виправно-трудових колоній, тобто ґрунтувалися на застарілій нормативно-правовій базі. У сучасній криминологічній і кримінально-виконавчій науці проблеми впливу на злочинність у кримінально-виконавчих установах є предметом та об'єктом постійного вивчення. Зокрема, цими питаннями досить активно займалися і займаються В. В. Голіна, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. Г. Колб, А. Х. Степанюк та ін. Водночас у працях названих учених не міститься достатнього обсягу інформації щодо дослідження видів, джерел і способів отримання інформації для оцінки оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі. Зазначена публікація покликана певною мірою заповнити цю прогліну.

Мета статті – дослідження видів, джерел і способів отримання інформації для оцінки оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналітична діяльність у сфері виконання покарання в кримінально-виконавчих установах забезпечує оптимальність реалізації функцій щодо забезпечення правопорядку, недопущення ускладнень оперативної обстановки. Суб'єктами такої діяльності є начальник кримінально-виконавчої установи, заступники начальника, керівники структурних підрозділів, співробітники. Реалізуючи свої професійні можливості, зазначені суб'єкти зобов'язані здійснювати безперервний аналіз стану оперативної обстановки на основі інформації, що утворюється за результатами їхньої діяльності: організації виховної роботи, нагляду, охорони, оперативно-розшукової діяльності, матеріально-побутового, медичного, психологічного забезпечення.

Управління кримінально-виконавчими установами, досягнення цілей їхньої діяльності, здійснюваної структурними підрозділами, неможливі без попередження криминогенних явищ і процесів у середовищі засуджених, учинення ними злочинів. Одним зі складників попереджувальної діяльності є знання співробітниками оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі, що являє собою сукупність умов та обставин, що визначають стан злочинності в ній і дотримання засудженими встановленого порядку відбування покарання. Оперативна обстановка характеризується динамічністю. На її стан впливають внутрішні й зовнішні умови. Для визначення стану оперативної обстановки, недопущення її ускладнень потрібно знати види, джерела та способи отримання інформації для об'єктивної оцінки оперативної обстановки.

Специфіка організаційних і функціональних основ діяльності кримінально-виконавчої установи, її поліфункціональність визначають властиві тільки цим установам інформаційні блоки, що мають

різне призначення, але в цілому відображають характер і стан усього процесу виконання покарання, який невіддільний від стану оперативної обстановки. Для оцінки останньої потрібно володіти певною інформацією. Інформація, що відображає стан оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі, необхідна не тільки для її оцінки, але й для прийняття рішень попереджувального характеру, складання прогнозу, розроблення заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності структурних підрозділів.

Наші дослідження показали, що в кримінально-виконавчих установах оцінка оперативної обстановки дається без урахування її багатокомпонентності. Оперативне стеження за станом оперативної обстановки керівниками цих установ здійснюється, як правило, на основі висновків чергових помічників начальника установи (ЧПНУ), їхньої доповіді під час закінчення чергування. У цьому випадку відсутнє розуміння того, що ЧПНУ, співробітники чергової зміни не в змозі глибоко пізнати явища й процеси, що відбуваються в середовищі засуджених, при реалізації функції нагляду за їхньою поведінкою.

Оцінка оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі передбачає необхідність аналізу багатьох видів інформації, її специфічних проявів, різних джерел і способів отримання. Наші дослідження підтверджують, що у виправних колоніях не створена система оперативного збору інформації з використанням різних джерел, кожне з яких може володіти певними видами інформації, що має значення для оцінки оперативної обстановки.

Аналіз та оцінка оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі та її прогноз повинні здійснюватися з урахуванням таких основних видів інформації:

1. Зміни що відбуваються в кількісному складі засуджених. Потрібно враховувати динаміку кількісної характеристики засуджених. На ускладнення оперативної обстановки впливає збільшення в кримінально-виконавчій установі числа засуджених понад установлений ліміт. Основним джерелом отримання цього виду інформації є особові справи засуджених. Така інформація повинна представлятися керівниками відділів контролю за виконанням судових рішень у міру прибуття засуджених у виправну колонію й вибуття їх у зв'язку зі звільненням, а також етапуванням в інші установи.

2. Криміногенна характеристика засуджених, пов'язана із їхньою схильністю до протиправної поведінки. Важливо контролювати неформальні елементи середовища засуджених, його субкультуру. Крім того, для встановлення криміногенності середовища засуджених, що впливає на стан оперативної обстановки, потрібна інформація про їх якісний склад, який визначається кількістю утримуваних у виправній колонії засуджених таких категорій: молодіжного віку; які не мають сім'ї; із низьким освітнім рівнем; які не займалися до засудження соціально корисною діяльністю; із тривалим кримінальним минулим, тобто неодноразово (три й більше рази) судимих; засуджених, які перебувають на профілактичному або оперативно-профілактичному обліку. Джерелами названих видів інформації є особові справи засуджених, самі засуджені, оперативні матеріали, одержувані оперативними працівниками відомості, які фіксують начальники відділень, медичні працівники, психологи, інші співробітники, результати проведення відповідних заходів оперативного, режимного, виховного характеру.

Зазначимо, що, незважаючи на загальне зниження кількості засуджених, якісний склад осіб, котрі відбувають покарання УВП, постійно погіршується. Зокрема, станом на 1 березня 2013 р. в 182 установах, які належать до сфери управління ДПтС України, стосувалося 143 283 осіб, із них 16,3 тис. – за умисне вбивство, у тому числі: 8,2 тис. осіб, які вчинили вбивство при обтяжуючих обставинах; 9,5 тис. осіб – за нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження; 28,5 тис. – за розбій, грабіж та вимагання; 2,3 тис. – за зґвалтування; 28 осіб – за захоплення заручників; 21,2 тис. осіб – за злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення [6].

Підвищується активність лідерів злочинного середовища, яким нерідко вдається успішно насаджувати злочинну ідеологію в середовищі засуджених. Це призводить до посилення криміналізації середовища, чинення тиску на співробітників УВП і в цілому знижує ефективність діяльності установ щодо виправлення й ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

3. Кримінальна ситуація у виправній колонії. Потрібно всебічно аналізувати кожний учинений злочин через збір такої інформації: час і місце вчинення; відомості, що характеризують особу засуджених, які вчинили злочини, потерпілих; причини вчинення злочинів; проблеми в діяльності співробітників, котрі не дозволили попередити, припинити вчинення злочинів; чи є злочини результатом міжособистісних конфліктів. При аналізі кримінальної ситуації у виправній колонії враховується, які злочини вчинено, їх кількість.

При вчиненні злочинів оперативна обстановка оцінюється на основі результатів оперативно-розшукових заходів, котрі проводяться з метою надання правоохоронним органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність або кримінальне провадження, допомоги в розкритті, припиненні та попередженні злочинів.

4. Аналіз порушень встановленого порядку відбування покарання. Порушення засудженими встановленого порядку відбування покарання можуть бути різними за характером. Про ускладнення оперативної обстановки свідчать такі порушення, як невиконання законних вимог персоналу, конфлікти, встановлення «злодійських» традицій, кримінальної субкультури, азартні ігри, побори, відмови від виходу на роботу, оголошення голодування, масове членушкодження, придбання грошей, спиртних напоїв. Частина із цих порушень встановленого порядку відбування покарання носить явний, відкритий характер, інші – прихований. Однак в обох випадках вимагається отримання інформації необхідної для об'єктивної оцінки оперативної обстановки. Така інформація може бути отримана в процесі педагогічної та психологічної взаємодії із засудженими, нагляду за їхньою поведінкою, проведення службових розслідувань оперативно-розшукової діяльності.

5. Характеристика заходів, застосованих до засуджених за порушення встановленого порядку відбування покарання. Заходи дисциплінарного впливу (стягнення) завжди пов'язані з певними видами порушень. Особливо підлягають аналізу факти необхідності поміщення засуджених у дисциплінарний ізолятор, переведення до приміщення камерного типу. Збільшення тенденції застосування до засуджених крайніх заходів дисциплінарного впливу свідчить про стан оперативної обстановки. Такі заходи вживати потрібно, оскільки вони направлені на недопущення її подальшого ускладнення. Для оцінки оперативної обстановки, виходячи із характеристики заходів дисциплінарного впливу на засуджених, доцільно, щоб усебічно й глибоко досліджувалися причини та умови, які сприяли вчиненню засудженими порушень встановленого порядку відбування покарання.

6. Види й кількість вилучених заборонених предметів. До найбільш поширених видів заборонених предметів серед засуджених у кримінально-виконавчих установах належать гроші, спиртні напої, наркотичні засоби, мобільні телефони [7. с. 136]. Надходження до засуджених цих предметів спричиняє негативні наслідки, пов'язані з ускладненням оперативної обстановки, учиненням засудженими правопорушень (у т. ч. злочинів). Аналіз ситуації щодо виявлення джерел і каналів надходження заборонених предметів може бути здійснено лише за умови повноти службових розслідувань за фактами вилучення грошей, спиртних напоїв, наркотиків та ін. Потрібно відзначити, що об'єктивно оцінити оперативну обстановку тільки за фактами вилучення заборонених предметів не можна. Більшою мірою факти перебування в засуджених заборонених предметів характеризуються латентністю, тому в організаційній системі пізнання ситуації зсередини вимагається виявлення засуджених, які потенційно займаються придбанням заборонених предметів, отримання з оперативних та інших джерел інформації про обіг у середовищі засуджених грошей, спиртних напоїв, наркотиків.

7. Наявність і характер міжособистісних конфліктів у середовищі засуджених. Міжособистісні конфлікти – джерело ускладнення оперативної обстановки. Її оцінка на основі результатів аналізу міжособистісних конфліктів повинна мати безперервний дослідницький характер. Джерелами інформації є засуджені, які перебувають у конфліктних відносинах, їхнє середовище, результати проведення оперативно-розшукових, педагогічних, психологічних заходів. Причинний комплекс конфліктів – основа оцінки оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі.

8. Випереджальний аналіз розвитку криминогенної ситуації в середовищі засуджених, ускладнення оперативної обстановки. Результатом випереджального аналізу є прогноз зміни оперативної обстановки в кримінально-виконавчій установі, який являє собою ймовірнісне судження про майбутній стан оперативної обстановки, злочинності, детермінант, які сприяють їх зміні. Прогноз має бути заснований на результатах дослідження кількісних і якісних криминологічних характеристик явищ і

процесів, що змінюють умови виконання та відбування покарання, оперативну обстановку. Процес прогнозування дає можливість передбачати зміну оперативної обстановки на кінець певного періоду й установити її тенденції в рамках часових періодів, а також вплив виникаючих факторів на структуру та динаміку порушень установленого порядку відбування покарання й злочинів у середовищі засуджених. Мета такого прогнозування – розроблення заходів із недопущення ускладнення оперативної обстановки у виправній колонії.

Однак аналіз розроблювальних у кримінально-виконавчих установах профілактичних заходів дає підстави для висновку про те, що вони не ґрунтуються на дійсній інформації про оперативну обстановку, складаються не на основі передбачення її розвитку в найближчий і віддалений час. За результатами досліджень, 87 % розроблених у виправних колоніях заходів носять неконкретний характер або відображають тільки виконання посадових обов'язків співробітниками структурних підрозділів. Значна частина інформації, наявної в оперативних працівників, є незатребуваною для оцінки оперативної обстановки та складання прогнозу її зміни, розробки профілактичних заходів, які можуть бути реалізовані начальниками відділень, співробітниками відділу нагляду й безпеки, психологами, виробничим персоналом.

Уважаємо, що наведені вище види інформації для оцінки оперативної обстановки, а також розроблені методичні рекомендації з організації її аналізу та оцінки в установі виконання покарань дадуть змогу оптимізувати зазначений напрям діяльності.

Висновки й перспективи подальшого дослідження. У результаті аналізу відомчих нормативно-правових актів ми робимо висновок про те, що вони не відображають функціонально-організаційну систему оцінки оперативної обстановки, механізм впливу факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх, на її стан; відсутнє саме поняття оперативної обстановки, а показано лише оціночні критерії, за якими вона оцінюється. Розглянувши теоретичні та організаційні основи аналізу й оцінки оперативної обстановки в кримінально-виконавчих установах, потрібно зробити такі висновки.

Стан оперативної обстановки залежить від багатьох факторів системного та внутрішньосистемного характеру. Оперативна обстановка може змінюватися внаслідок як суб'єктивних обставин, пов'язаних з організацією діяльності персоналу структурних підрозділів, так і процесів, що відбуваються в середовищі засуджених, а також у зв'язку з ускладненням криміногенної обстановки у сфері функціонування кримінально-виконавчої установи, надзвичайними ситуаціями природного, біогенного, техногенного характеру. Об'єктивність аналізу та оцінка оперативної обстановки залежать від якості оцінки діяльності органів й установ виконання покарань.

Керівники кримінально-виконавчих установ та інші співробітники повинні створювати систему оперативного реагування на блокування дії негативних факторів, що впливають на стан оперативної обстановки, розробляти заходи щодо недопущення її ускладнень.

Джерела та література

1. Лыгалов И. И. Слежение за оперативной обстановкой в ИТК / И. И. Лыгалов, В. Г. Самойлов. – Рязань : РВШ МВД СССР, 1984. – 102 с.
2. Про стан злочинності в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах за 2012 рік та заходи щодо його поліпшення: лист ДПТС України № 10/1-953-Сд/2-13 від 18.02.2013. – 16 с.
3. Брезгин Н. И. Организация управления исправительно-трудовыми колониями со сложной оперативной обстановкой : лекция / Н. И. Брезгин. – Рязань РИПЭ МВД РФ, 1994. – 46 с.
4. Горяинов К. К. Теория и практика познания криминологической обстановки : автореф. дис. на соискание учёной степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / К. К. Горяинов. – М., 1991. – 64 с.
5. Ипакян А.П. Организация и методика слежения за оперативной обстановкой на территории города и района, ее изучение и оценка / А. П. Ипакян. – М. : Академия МВД СССР, 1986. – 87 с.
6. Загальна характеристика Державної пенітенціарної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>.
7. Дука О. А. Организация нагляда за засудженими у кримінально-виконавчих установах : навч. посіб. / О. А. Дука, І. М. Копотун ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Держ. пенітенціарна служба України, 2012. – 222 с.

Копотун И. Виды, источники и способы получения информации для оценки оперативной обстановки в уголовно-исполнительных учреждениях. Стаття посвящена исследованию видов, источников и способов получения информации для оценки оперативной обстановки в уголовно-исполнительных учрежде-

них. Обоснованы виды такой информации: 1) изменения, происходящие в количественном составе осужденных; 2) криминогенная характеристика осужденных, связанная с их склонностью к противоправному поведению; 3) криминальная ситуация в исправительной колонии; 4) анализ нарушений установленного порядка отбывания наказания; 5) характеристика мер, применённых к осужденным за нарушение установленного порядка отбывания наказания; 6) виды и количество изъятых запрещённых предметов; наличие и характер межличностных конфликтов в среде осуждённых; опережающий анализ развития криминогенной ситуации в среде осуждённых, осложнения оперативной обстановки.

Ключевые слова: оперативная обстановка, уголовно-исполнительные учреждения, криминогенная ситуация.

Kopotun I. Types, Sources, and Methods of Obtaining Information To assess Operational Situation in Penitentiary Institutions. The article is devoted to the study of species, sources and methods of obtaining information to assess the operational situation in the penal institutions. Such kinds of information are justified: 1) changes in the quantitative composition of the convicts; 2) the criminogenic characteristics of convicts associated with their propensity to illegal behavior; 3) the crime situation in the penal institution; 4) the analysis of violations of the established order of a sentence; 5) the specification of the measures applied to convicted for violation of the order of a sentence; 6) types and number of impounded prohibited items, the existence and the nature of interpersonal conflicts among the convicts; advanced analysis of the criminal situation between convicted, complications of the operational situation.

Key words: operational situation, penitentiary institutions, crime situation.

УДК 343.1 (477)

М. Руденко

Тимчасовий доступ до речей та документів: правове регулювання провадження за новим КПК України

На підставі наукового аналізу положень нового Кримінального процесуального кодексу в статті розглянуто правове регулювання провадження тимчасового доступу до речей та документів, судового контролю за цими діями органів розслідування; визначено проблемні аспекти й надано пропозиції щодо їх усунення, методичні рекомендації практичним працівникам для оптимального застосування цього заходу процесуального примусу.

Ключові слова: Кримінальний процесуальний кодекс України, тимчасовий доступ до речей і документів, обшук, арешт майна, клопотання, слідчий суддя.

Постановка наукової проблеми та її значення. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України), що набрав чинності 20 листопада 2012 р., за оцінками більшості міжнародних експертів, у тому числі Венеціанської комісії, Ради Європи та інших, є прогресивним кодифікованим законодавчим актом, що покликаний забезпечувати дотримання прав і законних інтересів осіб, які потрапили до сфери кримінального судочинства, сприяти ефективності кримінального судочинства [1].

Водночас більшість новел КПК України сприйнято вітчизняними науковцями та практиками неоднозначно, актуалізували наукові дискусії, які жваво проводяться під час круглих столів, семінарів, конференцій, а також на сторінках наукової літератури. Одним із дискусійних питань є запровадження глави 10 «Заходи забезпечення кримінального провадження і підстави їх застосування» [2].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Процесуальні та криміналістичні аспекти провадження виїмки досліджували такі процесуалісти та криміналісти, як Т. В. Авер'янова, Ю. П. Аленін, О. Я. Баєв, І. В. Басиста, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, А. Ф. Волобуєв, О. І. Гаврилов, В. І. Галаган, І. Ф. Герасимов, Ю. М. Грошевий, С. Ф. Денисюк, А. В. Іщенко, В. О. Коновалова, О. М. Кузів, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Нор, М. А. Погорєцький, О. Р. Ратінов, М. В. Салтевський, С. С. Стахівський, В. Ю. Шепітько та ін. Водночас